

Gerd Lüttig 1926–2010

W środku upalnego lata dotarła do nas smutna wiadomość o śmierci Profesora Gerda Lüttiga, nestora niemieckiej geologii, teoretyka, praktyka, badacza i dydaktyka; naukowca zajmującego się kartografią geologiczną, specjalisty w dziedzinie geologii złóż, hydrogeologii i geologii inżynierskiej. Największe zasługi dla rozwoju geologii położył w dziedzinie metodyki badań skandynawskich narzutniaków przewodnich w osadach czwartorzędowych północnych Niemiec. Właśnie z tą dziedziną nauki jest w Polsce najczęściej kojarzony.

Gerd Lüttig urodził się 21 września 1926 r. w niewielkiej miejscowości na przedmieściach Lipska. Pod koniec wojny przeniósł się do Dolnej Saksonii. W 1952 r. na studiach geologicznych na Uniwersytecie Georga Augusta w Getyndze obronił pracę dyplomową pt. *Wczesno- i środkowoplejstoczeńskie zasięgi lodolodu pomiędzy Górami Harz a rzeką Weser (Alt- und mittelpleistozäne Eisrandlagen zwischen Harz und Weser; tłum. autorki)*.

W 1953 r. Profesor został zatrudniony w Urzędzie ds. Badań Podłoża w Hanowerze (*Amt für Bodenforschung in Hannover*; późniejsza nazwa – Dolnosaksoński Urząd Badań Podłoża i Federalny Instytut Nauk Geologicznych i Surowców – *Niedersächsisches Landesamt für Bodenforschung und Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe*, NLBBGR), gdzie zdobywał doświadczenie zawodowe. W 1956 r. zdał drugi egzamin państwowy, który nadał Mu uprawnienia geologa landu Dolna Saksonia. W 1962 r. objął stanowisko kierownika Zakładu Kartografii, a pięć lat później – dyrektora Zarządu ds. Zadań Dolnej Saksonii we wspomnianym urzędzie. W 1970 r. powoła-

no Go na stanowisko wiceprzewodniczącego NLBBGR. Funkcję tę pełnił przez 10 lat.

Obowiązki zawodowe we wspomnianym instytucie Gerd Lüttig łączył z zajęciami dydaktycznymi. Od 1963 r. był

wykładowcą na Politechnice w Brunzwicku, gdzie habilitował się w 1969 r. i został zatrudniony jako profesor nadzwyczajny. W 1980 r. otrzymał propozycję objęcia Katedry Geologii Stosowanej na Uniwersytecie Erlangen-Nürnberg. Wykłady prowadził również na Politechnice w Hanowerze i na Uniwersytecie w Getyndze, na którym przyznano Mu tytuł profesora honorowego. Po przejściu w 1992 r. na emeryturę kontynuował działalność dydaktyczną na Uniwersytecie w Brukseli.

Profesor opublikował wyniki swych prac badawczych w ok. 400 publikacjach. Zamiłowanie do słowa drukowanego wyniósł z domu rodzinnego: wizyty w biurze Wydawnictwa *Brockhaus*, w którym Jego ojciec był dyrektorem technicznym, nie mogły nie pozostawić śladu na Jego późniejszej, jakże owocnej działalności publikacyjnej. Był także założycielem kilku serii naukowych. Spośród nich trzeba wspomnieć przede wszystkim o *Newsletter on Stratigraphy*, którego przez 33 lata był redaktorem naczelnym (w tym czasie wydano 40 tomów).

Gerd Lüttig odniósł niebywałe zasługi dla rozwoju metod badawczych i interpretacyjnych w dziedzinie badań skandynawskich narzutniaków przewodnych, a także dotyczących analizy żwirów czy wąskiego aspektu ich morfometrii. W 1958 r. wprowadził do specjalistycznej literatury geologii czwartorzędu termin *teoretyczne centrum gładowe* (TGZ – *das Theoretische Geschiebezentrum*). Jest to matematycznie wyliczona para liczb, będących średnimi wartościami współrzędnych geograficznych obszarów źródłowych wszystkich eratyków przewodnych obecnych w analizowanej próbie. Do Jego zasług należy także podanie wartości współrzędnych środków wychodni poszczególnych skał przewodnych – dzięki temu wszyscy ci, którzy wyliczają TGZ, posługują się takimi samymi współrzędnymi, co zwiększa porównywalność wyników. Jego analiza TGZ jest z powodzeniem stosowana w Niemczech, w Danii oraz w Polsce (w tym m.in. przez autorkę niniejszego wspomnienia).

Zainteresowanie Profesora osadami powierzchniowymi nie ograniczało się tylko do narzutniaków skandynawskich; bliskie Mu były także zagadnienia rozwoju strategii badawczych surowców niemetalicznych, takich jak piasek, żwir, węgiel brunatny, torf. Mając świadomość, że ponad 80% zapotrzebowania na surowce mineralne jest zaspokajane z osadów przypowierzchniowych, przypisywał im duże znaczenie gospodarcze. Wiele lat zajmował się górnictwem torfu – surowca mającego szczególne znaczenie w Dolnej Saksonii. Z jego inicjatywy powstało Niemieckie (a potem Międzynarodowe) Towarzystwo Wiedzy o Torfie i Torfowiskach.

Podobnie bogaty jak działalność naukowa jest spis urzędów i funkcji, które G. Lüttig pełnił zarówno w krajowych, jak i międzynarodowych komisjach, radach naukowych i prezydiach. Warto tu wspomnieć:

- przewodniczenie Europejskiej Asocjacji Geologicznej, Niemieckiemu Towarzystwu Wiedzy o Torfie i Torfowiskach oraz Komisji ds. Międzynarodowej Mapy Geologicznej Europy, powstałej z inicjatywy Międzynarodowego Kongresu Geologicznego;

- pełnienie funkcji wicerezewodniczącego Niemieckiego Stowarzyszenia Czwartorzędu DEUQUA oraz niemieckiego przedstawiciela w Komisji Stratygraficznej IUGS i niemieckiej komisji UNESCO.

Profesor utrzymywał kontakty naukowe i prywatne z wieloma geologami światowej sławy, z którymi nierzadko rozmawiał w ich własnym języku. Jego serdeczność i otwartość sprzyjała zjednywaniu sobie coraz to nowych przyjaciół, pomagała również zbliżać do siebie przedstawicieli różnych narodów.

Wśród odznaczeń, które zostały przyznane Gerdowi Lüttigowi, znajdują się: Medal Uniwersytetu w Helsinkach, Nagroda im. Alexandra von Humboldta Francuskiego Ministerstwa Badań i Technologii (1986), Medal im. Carla Alberta Webera Niemieckiego Towarzystwa Wiedzy o Torfie i Torfowiskach (1994), Medal im. Laszla Emszta Węgierskiego Komitetu Narodowego *International Peat Society*, Medal im. Leonarda da Vinci Niemieckiego Związku Przemysłu Piasku i Żwiru (1995), Medal im. Albrechta Pencka Niemieckiego Stowarzyszenia Czwartorzędu DEUQUA. W dowód uznania wielkich zasług Profesora wyróżniono także członkostwem honorowym następujących towarzystw naukowych: *International Peat Society*, Węgierskiego Towarzystwa Balneologicznego (1994) i Towarzystwa Wiedzy o Narzutniakach (2006).

W ostatnich latach G. Lüttig, zwolniony z wielu odpowiedzialnych i czasochłonnych funkcji, mógł wreszcie poświęcić się tej dziedzinie, której był wierny całe zawodowe życie – opublikował podsumowania wieloletnich prac analitycznych nad eratykami przewodnymi. Te regionalne korelacje obejmowały Szlezwik-Holsztyn i Meklemburgię (1992, 2005), Czechy (1997) oraz regiony Europy objęte zlodowaceniem plejstoceniowym (1999). Ubolewał, że nie dotarł z badaniami nad Wisłę i Wartę. Liczył, że ta luka zostanie wypełniona.

We wrześniu 2006 r. Profesor Gerd Lüttig obchodził 80. urodziny. Z tej okazji wydano tom jubileuszowy *Archiv für Geschiebekunde* pod redakcją W. Bartholomäusa z artykułami autorów z całej Europy, związanych z Nim zainteresowaniami badawczymi. Z tego tomu pochodzi również materiał biograficzny autorstwa M. Kosinowskiego (*Arch. f. Geschiebekunde*, 5: 7–18) wykorzystany w niniejszym wspomnieniu.

Wybrane publikacje prof. Gerda Lüttiga

- LÜTTIG G. 1958 – Methodische Fragen der Geschiebeforschung. *Geologisches Jahrbuch*, 75: 361–418.
 LÜTTIG G. 1992 – Geschiebestatistisches zur Endmoränen-Korrelation Holstein-Mecklenburg (Kurzfassungen). DEUQUA, 92, Kiel, 12–21.09.1992.
 LÜTTIG G. 1997 – Beitrag zur Geschiebeforschung in Boehmen und Mähren. *Geschiebekunde aktuell*, 13: 43–46.
 LÜTTIG G. 1999 – Geschiebestatistische Anmerkungen zur Quartärstratigraphie des nordischen Vereisungsgebietes. *Eiszeitalter u. Gegenwart*, 49: 144–163.
 LÜTTIG G. 2005 – Geschiebezählungen im westlichen Mecklenburg. *Arch. f. Geschiebekunde*, 4: 569–608.

Maria Górska-Zabielska